

התיאוריה של נועם חומסקי, שלפיה לכל בני האדם יש מערכת תחבירית משותפת ומולדת, שולטת בעולם הבלשנות כבר חמישה עשורים. אלא שיותר ויותר חוקרים היום קוראים תיגר על התפיסה וטוענים שהשפה מתבססת על תהליכים סטטיסטיים שאינם ייחודיים לה והתפתחו אבולוציונית יחד עם הקוגניציה הכללית. האם אנחנו עומדים בפני מעבר פרדיגמה מהפכני שישנה את האופן שבו אנחנו מבינים את יכולת הדיבור האנושית?

שמור 31 108

07:00 18.01.2017

אילון גלעד | עקוב באתר התראות במייל

עולם הבלשנות עומד בפני מהפכה, כך טענו מחברי המאמר "ראיות מפריכות את תיאוריית למידת השפה של חומסקי", שראה אור בגיליון ספטמבר של המגזין "סיינטיפיק אמריקן". לטענתם, בשנים האחרונות הצטברו עוד ועוד ראיות שמראות באופן ברור שהשיטה הבלשנית שפיתח הבלשן נועם חומסקי, בלשנות גנרטיבית, שגויה מיסודה.

כרטיס לחופע VOCA PEOPLE

ב-85 ₪ במקום ב-199 ₪

GOLD MONDAY

הטבה מתחלפת מדי יום שני

בנק הפועלים
להיתראשן זה מחייב!

למידע נוסף <

האם חומסקי טעה?


```
<a href="%%CLICK_URL_UNESC%%https://vatiki.m.poalim-site.co.il/vat.html" style="position:absolute; display:inline-block; width:100%; height:100%; z-index:5; cursor:pointer;" target="_blank"></a>
<iframe scrolling = 'no' style='width:100%; height: 100%; border: none;' src="/st/media/Houdini/content/20-01-2017/495360BFE08045E58176E91E9AF1E169" width="300" height="600" scrolling="no" frameborder="0" ></iframe>
```

חודש לפני כן נחתו על מדפי חנויות הספרים עותקים ראשונים של הספר "ממלכת הדיבור" של טום וולף, ממייסדי ה-New Journalism ואחד הכותבים החשובים בארצות הברית. הספר מספר את סיפורו של "מעבר הפרדיגמה" הקודם שהתרחש בעולם הבלשנות, זה שהוביל חומסקי בסוף שנות ה-50, כשהיה מרצה צעיר ב-MIT, עדיין לא בן 30, שהמציא מחדש את התחום ועיצב אותו בדמותו. אבל חומסקי אינו הגיבור של הסיפור. להפך, הוא הנבל. הגיבור של "ממלכת הדיבור" הוא הבלשן האמריקאי ד"ר דן אוורט. בניגוד לחומסקי, שיושב במשרדו האוניברסיטאי והוגה תיאוריות ממוחו הקודח, אוורט, לפחות על-פי וולף, הוא גיבור אמיתי, איש מעשה נועז שנסע עמוק אל תוך יער האמזונס בברזיל, התיידד עם בני שבט פּיֶרְהָה והצליח ללמוד את שפתם. שפה זו, כך טוענים אוורט, וולף ומחברי המאמר ב"סיינטיפיק אמריקן", מפריכה לחלוטין את התיאוריה של חומסקי.

פרופ' נועם חומסקי

צילום: רויטרס

האם הבלשנות הגנרטיבית, השיטה הבלשנית שנלמדת בכל חוג בלשנות בעולם, כולל בחוג שבאוניברסיטת תל אביב שבו למדתי אני, שגויה? הייתי מוכרח לגלות. ריאיינתי כמה מבכירי הבלשנים בישראל, מארבע אוניברסיטאות שונות, ובלשנים חשובים מארצות הברית — ובכללם אורט ופרופ' מייקל טומסלו, החתום על המאמר ב"סיינטיפיק אמריקן", ואף התכתבתי עם חומסקי עצמו — הכל כדי לגבש עמדה בסוגיה חשובה זו: מהי שפה ואיך היא עובדת.

בעיית האינסוף

לפני חומסקי, בלשנים עסקו בעיקר בדברים שאנשים חושבים עליהם כשהם שומעים את המילה בלשנות: כתיבת מילונים ודקדוקים של שפות עתיקות וחדשות וחקירת התפתחותן ההיסטורית; את השאלות התיאורטיות שאירו הבלשנים לפילוסופים. עובדה זו החלה להשתנות עם עבודתו של **הבלשן השווייצרי פרדינן דה סוסיר** בתחילת המאה ה-20. אבל הבלשנות התיאורטית, שהתפתחה בעקבותיו במחצית הראשונה של אותה מאה ושנתרה תת־תחום קטן בעולם הבלשנות אז, נתקעה בקיר, כפי שמסבירה פרופ' מלכה רפפורט־חובב מבית הספר למדעי הלשון באוניברסיטה העברית, שהיתה תלמידתו של חומסקי ב-MIT. הסיבה לכך, לדבריה, היא שהחוקרים של אותם ימים רצו לבסס את המחקר התיאורטי על בסיס מדעי מוצק ולכן כבדו את עצמם לעקרונות "שהיום נראים לנו די מוזרים": רלטיביזם ואמפיריציזם קיצוני. היה זה חומסקי שהתיר את הכבלים הללו והניע את הבלשנות קדימה.

הרלטיביזם במדע הבלשנות בא לביטוי בתפיסה ש"שפות יכולות להיות שונות אחת מזולתה ללא גבול", אומרת רפפורט־חובב ומסבירה שאין לטעון שאלו טועים ושחומסקי צדק, אלא שמדובר בגישה לשאלה כיצד צריך לחקור. "כשאתה מסתכל על אנשים, אתה יכול להתרשם מהגיוון הגדול או שאתה יכול להתרשם ממה שמשותף. אם אתה אומר ששפות יכולות להיות שונות זו מזו ללא גבול, מה יכול להיות המחקר שלך? אילו שאלות אתה יכול לשאול? אתה יכול ללכת הביתה או מקסימום לתאר את השפות השונות. ואם אתה אומר שיש משהו משותף, אתה צריך לנסח מה משותף", היא אומרת.

VOCA PEOPLE לחופע

ב-85 ₪ במקום ב-199 ₪

GOLD MONDAY

הטבה מתחלפת מדי יום שני

למידע נוסף >

אמפיריציזם קיצוני הוא הרעיון שמדע צריך להתבצע כך ש"אתה מתחיל ממה שאתה יכול לחוש, ורק אחר כך אתה בונה דברים מורכבים ומופשטים יותר. אבל הכל חייב להיות מעוגן בתפיסות החושים", מסבירה רפפורט־חובב. "אחת הבעיות המרכזיות היתה שהאמפיריציסטים לא יכלו להסביר תהליכים תחביריים".

לדברי פרופ' עידית דורון מהאוניברסיטה העברית, **כלת פרס ישראל לחקר הבלשנות העברית והכללית ב-2016**, "חומסקי פיתח את העניין שמה שחשוב זה התחביר". אבל הוא לא היה הראשון לעשות זאת. "היה לו מורה שהתחיל את זה, זליג הריס, שאחר כך בא לישראל, גר בקיבוץ משמר העמק והיה נגר. הריס אמר שמה שחשוב זה התחביר ושיש שם הרבה אקשן".

צילום: אבי אוחיון / לע"מ

"ב-1948", נזכר חומסקי, "הריס הציע לי לעשות אנליזה מבנית של העברית החדשה בשביל תזת התואר השני שלי, באמצעות שיטות מחקר שדה ומתודות שפותחו בימתודותי שלו (ספרו של הריס, "[Methods in Structural Linguistics](#)", שאותו ערך חומסקי שנה קודם, א"ג). התחלתי עם דובר עברית יליד פלשתינה אז כאינפורמנט (מרואיין שממנו לומד הבלשן על השפה שאותה הוא חוקר, א"ג) אבל הבנתי לאורך הדרך שהשיטה הזאת לא הניווט. ידעתי את התשובות לרוב השאלות ששאלתי, ורוב מה שלא ידעתי לא ממש עניין אותי. יתרה מזאת, היה לי ברור שהשאלה האמיתית היא איך נוצרת ומובנית הסדרה האינסופית של אמירות".

"כשאנחנו לומדים שפה, כל שפה, מספר מבני המשפטים שאפשר להמציא במסגרתה הוא אינסופי", מסבירה פרופ' סוזן רוטשטיין מהמחלקה לבלשנות וספרות אנגלית והמרכז לחקר המוח באוניברסיטת בראילן, שהיתה גם היא תלמידה של חומסקי. "זאת

אומרת, שהבעיה היא איך לתאר את האופן שבו ילד לומד שפה, או איך לתאר את הידע שיש לנו בשפה, כשהידע הזה הוא אינסופי. לא ייתכן שילד לומד את כל המשפטים שקיימים בשפה מסוימת".

פרופ' עירית דורון (בתמונה): "בגיל שש ילדים לומדים בבית הספר לכתוב ולקרוא. לשם כך צריך מורים מיומנים, ספרי לימוד, והילד מתרגל ומתרגל – לוקח לו שנה. מפני שעקרונות הכתב לא מולדים צריך לשבת, להשתמש באינטליגנציה הכללית שלך וללמוד לכתוב. אבל כדי ללמוד שפת־אם, אף אחד לא מעלה בדעתו שצריך להביא מורים"

"למדתי באופן עצמאי לוגיקה מודרנית ותיאוריות מתמטיות של פונקציות רקורסיביות, אשר סיפקו מסגרת להתמודדות עם השאלות האלה", מספר חומסקי, "אז פשוט יצאתי לדרך משלי. לא היתה התנגדות. לא היה הרבה עניין. זה היה התחביב הפרטי שלי".

לדברי עידית דורון, "הרעיון היה שתחביר הוא מערכת גנרטיבית, כלומר מערכת שבכל פעם שמישהו מדבר, הוא יוצר בראש את המבנה התחבירי שבו הוא משתמש במשפט, שהמשפט הזה יכול להיות חדש לגמרי ושאוּלִי אף פעם לא היה קיים בשפה, אבל חוקי השפה מאפשרים אותו. את רעיון הגנרטיביות הגה חומסקי".

מה שחומסקי הראה הוא שהדרך שהיתה מקובלת באותם ימים להסביר את רכישת השפה, הרעיון הביהביוריסטי שגורס שילדים מחקים את הוריהם ואז, בדרך של אנלוגיה, לומדים ליצור משפטים חדשים ומורכבים יותר, אינו יכול לעבוד. כדי ליצור ולהבין את אותו אינסוף משפטים אפשריים צריך מערכת חוקים יצרנית. מערכת החוקים הזאת, טען חומסקי, היא מערכת ביולוגית מולדת.

פרופ' טל סילוני. "ילדים לא צריכים ללמוד את כל כללי הדקדוק של שפת אמם"

הטיעון של חומסקי לקיומו של מנגנון לשוני מולד נקרא "הטיעון מדלות הגירוי", מסבירה פרופ' טל סילוני מהחוג לבלשנות באוניברסיטת תל אביב. "תחשוב איך ילדים רוכשים את שפת האם שלהם, ללא הוראה שיטתית, כשבסביבתם נשמעים גם חלקי משפטים או אפילו משפטים שגויים ובלי שנאמר להם אילו משפטים אינם שייכים לשפה שלהם. ילדים שומעים חלק קטן מאוד מהמכלול האינסופי שהשפה מאפשרת, ועל סמך הקלט החלקי הזה, הם נעשים דוברים של השפה שאליה נחשפו, פחות או יותר באותו הגיל ובעצם במהירות מפתיעה".

"תשווה את זה לאיך שלומדים קריאה או חשבון", מוסיפה דורון. "בניל שש ילדים לומדים בבית הספר לכתוב ולקרוא. לשם כך צריך מורים מיומנים, ספרי לימוד, והילד מתרגל ומתרגל — לוקח לו שנה. מפני שעקרונות הכתב לא מולדים צריך לשבת, להשתמש באינטליגנציה הכללית שלך וללמוד לכתוב. אותו דבר נכון לגבי לימוד חשבון. אבל כדי ללמוד שפת-אם, אף אחד לא מעלה בדעתו שצריך להביא מורים".

בהגיית הרעיון שלכל בני האדם יש מערכת תחבירית משותפת ומולדת — התחביר האוניברסלי (Universal Grammar) או בדרך כלל פשוט UG) — למעשה התווה חומסקי כיוון חדש לגמרי למחקר הבלשני. תפקידו של הבלשן הוא לתאר איך אותו דקדוק

אוניברסלי מייצר את כל המשפטים השונים בכל השפות השונות ולא לתאר את השפות עצמן. בשנות ה-60 פיתח חומסקי את התיאוריה הגורסת "שיש בשכל מבנה בסיסי למשפט ולאחר מכן יכולים לחול בו מיני שינויים שמייצרים את המבנה של המשפט שאותו אנחנו בסופו של דבר אומרים. הוא טען שהמשפט הוא לא רק רצף ליניארי, אלא שיש בו ממד היררכי. כלומר, חלק מרכיבי המשפט כלולים בתוך רכיבים אחרים ומשועבדים להם", מסבירה סילונו. "לדוגמה, המשפט 'אני חושבת, שאתה מבין, שדני אמר, ששולה יודעת ש...' ההיררכיה הזאת מתאפשרת הודות לקיומו בשפה של מה שחומסקי כינה 'כלל רקורסיבי', שהוא כלל שיכול לחול שוב על מה שהוא עצמו יצר. הכלל מייצר מבנים הכלולים אלה בתוך אלה ואת ההיררכיה הזאת בלשנים מייצגים באמצעות עץ תחבירי".

השיטה החדשה איפשרה לשאול שאלות חדשות על השפה שאיש לא חשב לשאול קודם, ותוצאות חדשות ומעניינות החלו להתפרסם. הדבר משך עוד ועוד חוקרים אל חומסקי ואלו הפכו לחסידי. חלקם יצאו והקימו חוגים לבלשנות גנרטיבית באוניברסיטאות ברחבי ארצות הברית ואחר כך מסביב לעולם. אחד מאלה היה רוברט ליס, שהקים את החוג לבלשנות באוניברסיטת אילינוי ואחר כך, ב-1966, את החוג לבלשנות באוניברסיטת תל אביב, החוג לבלשנות גנרטיבית הראשון מחוץ לאמריקה.

ילדים לומדים את שפת הסימנים בבית ספר בבוסניה. "כשאנחנו לומדים שפה, כל שפה, מספר מבני המשפטים שאפשר להמציא במסגרתה הוא אינסופי", מסבירה פרופ' רוטשטיין צילום: Amel Emric / AP

עוד כתבות בנושא

- גם חיפושיות עושות סטטיסטיקה 05.01.2017
- לא רק במדע הבדיוני שפות הן כלי שליטה 16.11.2016
- בניגוד לתיאוריה הבלשנית, גם קופים מצליחים לזהות מילים 15.04.2012

צמצום האפשרויות

לדברי סילונו, בסוף שנות ה-70 אותו צבא חדש של בלשנים גנרטיבים החל לחקור עוד ועוד משפות העולם במסגרת המודל התיאורטי שהציע חומסקי. המחקר המצטבר איפשר למפות באופן מקיף יותר מה משותף לדקדוקים של שפות העולם השונות, אילו עקרונות מאפיינים את כולן ובאיזה אופן נבדלים דקדוקיהן. אט-אט התברר שהשוני בין הדקדוקים אינו אינסופי, אלא שיש לו תבניות. "למשל, בעברית אנחנו אומרים 'אכל את התפוח', אבל יש שפות שבהן זה נאמר הפוך: 'התפוח אכל'", מסבירה סילונו. "מה שמעניין הוא שלעתים קרובות, בשפה שבה הפועל בא אחרי המשלים, גם מילת היחס תבוא אחרי המשלים, כלומר, לא

אומרים 'על השולחן אומרים 'השולחן על''. לדבריה, הרעיון שקיימים עקרונות המשותפים לכל השפות ומבנים המגבילים את השוני בין השפות קידם אותנו בדרך להבנת המהירות והיעילות של תהליך רכישת השפה על-ידי ילדים — הם לא צריכים ללמוד את כל כללי הדקדוק של שפת אמם, משום שהעקרונות נתונים מלידה והמבנים מצמצמים את סך האפשרויות.

פרופ' עידן לנדו. קומביניציות בלתי אפשריות

צילום: דניאל בר און

עם חלוף השנים הציג חומסקי מודלים שונים לתיאור הדקדוק האוניברסלי. המודל האחרון, שהופיע בשנות ה-90, נקרא "Minimalist Program". לא כל הבלשנים הגנרטיבים עקבו אחריו ואימצו את המודל. יתר על כן, הופיעו מודלים נוספים, חלקם

של בלשנים בכירים מאוד, המתחרים במודלים של חומסקי. "דווקא מהתלמידים הכי מבריקים שלו קמו מתנגדים. זה קרה החל מסוף שנות ה-60. חלקם אף ייסדו מסגרות מתחרות, אבל הן עדיין התקיימו בתוך אניגדת המחקר שחומסקי ייסד", אומרת דרון. כדי ללמוד על האופן שבו הדקדוק האוניברסלי עובד, כלומר להבין כיצד הוא יוצר את אינסוף מבני המשפט הקיימים בלשונות העולם, בלשנים גנרטיבים בוחנים מה אפשרי ומה אינו אפשרי בשפות שונות ומנסים להסביר זאת בעזרת מודלים תיאורטיים.

ביקשתי מפרופ' עידן לנדו מאוניברסיטת בן-גוריון, שעשה את הדוקטורט שלו ב-MIT בהנחיית חומסקי, לתת דוגמה לסוג של מחקר כזה. "המילה בעלים, למשל, היא מילה מוזרה", אומר לנדו, "כי היא יכולה להתייחס או ליחיד או לרבים. אני יכול להגיד 'הבעלים של המקום זה אבי', ואני יכול להגיד 'הבעלים של המקום זה אבי ורינה'. עד כאן בסדר. עכשיו שים לב מה קורה אם אני משבץ אותה במשפט ארוך יותר. אני יכול להגיד 'הבעלים החדשים של הקבוצה פיטרו את המאמן, או 'הבעלים החדשים של הקבוצה פיטרו את המאמן, וגם 'הבעלים החדש של הקבוצה פיטרו את המאמן, אבל אני לא יכול להגיד 'הבעלים החדש של הקבוצה פיטרו את המאמן. זה נשמע נורא. אז מתוך ארבע הקומבינציות האפשריות של חדש-חדשים, פיטר-פיטרו, יש רק שלוש אפשרויות. זה לא נובע משום דבר קונספטואלי, אלא מהמבנה. יש ניתוחים — שלי ושל אחרים, בעברית ובשפות אחרות — שמסבירים את זה. יש קומבינציות שהן בלתי אפשריות מסיבות מבניות, בגלל האופן שבו המכונה הזאת של התחביר עובדת, שמגביל את היכולת שלנו לעשות דברים מסוימים".

כשביקשתי מלנדו להסביר מדוע רק המשפט האחרון אינו אפשרי, הוא השיב, "בשביל זה אני באמת צריך ללמד אותך קורס שלם בתחביר". אבל הפרטים אינם חשובים לענייננו, מה שחשוב הוא העיקרון: ניתן להשתמש במערכת המונחים של הבלשנות הגנרטיבית כדי לתאר כל שפה בעולם, וכאשר בלשנים עושים זאת הם מגלים תופעות תחביריות, כמו זו שתואר לנדו, המשותפות לשפות רחוקות וקרובות, שלהן, לפחות כרגע, יש הסבר רק במסגרת תיאוריות של בלשנות גנרטיבית. כמו בכל תחום מדעי, גם בבלשנות התיאורטית יש מחלוקות על עניינים פעוטים וגדולים, אך כל אלו נכללות בתוך אותה פרדיגמה.

השפה שהפריכה את התיאוריה

המבקרים הקולניים ביותר של משנתו של חומסקי הם אלו שדוחים את הנחות היסוד של שיטתו, ובעיקר את עצם קיומו של הדקדוק האוניברסלי, אותו "איבר שפה" מולד. אלו מציעים מודלים חדשים לרכישת שפה, גרסאות מתוחכמות יותר של תיאוריות הלמידה שהיו מקובלות בשנות ה-50, לפני המהפך החומסקיאני, ושמעולם לא נעלמו לגמרי. השם הכולל של מודלי למידה אלו הוא "למידה סטטיסטית", או כפי שהיא מכונה רבות Usage-based. מודלים אלו פופולריים במיוחד בקרב בלשנים שעוסקים בבלשנות חישובית — תת-תחום בבלשנות שעוסק ב"לימוד" מחשבים להבין ולהפיק שפה. גוגל טרנסלייט, למשל, נסמך הרבה על מודלים של למידה סטטיסטית.

צילום: גטי אימג'ס

ד"ר דן אוורט. טען ששפת פירהה אינה תואמת את הבלשנות הגנרטיבית

אחד מאותם מבקרים הוא אוורט, שסיפור חייו מרתק. כשהיה בן 17 הכיר זוג מיסיונרים, חזר בתשובה והיה לנוצרי הדוק. שנה אחר כך התחתן עם בתם של בני הזוג ולמד להיות מיסיונר בעצמו. אחרי שהשלים את לימודיו נרשם ללימודים במכון סמר לבלשנות, בית ספר שמכשיר מיסיונרים לערוך מחקרי שדה בלשניים, כלומר ללמוד שפות לא ידועות, כדי שהבוגרים יוכלו לצאת לאזורים נידחים של העולם, ללמוד את שפת המקום ולתרגם את התנ"ך לרווחת התושבים. כפי שאומר אוורט בספרו של וולף, הוא הצטיין בלימודיו ולכן נשלח ללמוד את שפת פירהה, שפה שבוגרים קודמים של המכון לא הצליחו לפצח. אוורט אכן הצליח ללמוד את

השפה (אם כי לא הצליח להמיר את דתו של אף בן שבט) ובהמשך נרשם לאוניברסיטה בחילאית וכתב את עבודת המאסטר והדוקטורט שלו על השפה, תוך שימוש בשיטות המקובלות בבלשנות הגנרטיבית.

אבל אז אורט איבד את האמונה שלו — הן באלוהים והן בבלשנות גנרטיבית. ב-2005, הוא פירסם מאמר בכתב העת "קרנט אנתרופולוגי", שבו טען ששפת פיריה אינה תואמת את הבלשנות הגנרטיבית. "גילוי פיריה ושפות אחרות כמותה, כפי שציינתי פעמים רבות, מוכיח שרקורסיה היא אולי חלק בלתי נפרד מהשכל האנושי, אך היא אינה חלק הכרחי מהשפה האנושית", מסביר אורט בראיון למוסף "הארץ". "דוברי פיריה חושבים באופן רקורסיבי ללא כל בעיה, אבל היא לא מופיעה בשפתם. לכן רקורסיה לא יכולה להיות חלק מאותה יכולת אנושית צרה. ואם חומסקי טוען, והוא אכן טוען, שרקורסיה היא החלק היחיד של היכולת הלשונית המשותפת, נראה שיכולת אנושית כזו כלל לא קיימת".

בתגובה לכך משיב חומסקי: "דוברי השפה דוברים גם פורטוגזית שוטפת, מה שמראה, כפי שהיה צפוי, שהם שותפים לאותה יכולת לשונית אנושית, כלומר לדקדוק אוניברסלי. גם אם העובדות לגבי פיריה נכונות — והן כנראה אינן נכונות — לא היה לכך כל קשר לדקדוק אוניברסלי, או לרקורסיה. זה כאילו שמישהו ימצא שבט שבו כולם חושבים רטייה על עין אחת. לא נוכל ללמוד מכך דבר על ראייה דו-עינית".

"כן. זה נכון לגמרי", אומר אורט להפתעתי, אחרי ששטחתי בפניו את האנלוגיה של חומסקי. "אין לי שום ויכוח עם זה, אבל שוב נועם חומסקי מפספס את הנקודה. כי כשזה נוגע לשפות, מה שאנחנו רוצים לדעת, זה מה הכרחי לקיומן. אני טוען שפיריה חושבים באופן רקורסיבי, שרקורסיה היא חלק מהדרך שבה כל בני האדם חושבים. אבל האם מודל הרקורסיה הכרחי לשפה? אם אתה מוצא שפות ללא רקורסיה, אפילו רק שפה אחת, התשובה היא לא".

איוור: יעל בוגן

הטענות של אורט ספגו ביקורת נוקבת, יש שיגידו קטלנית, מבלשנים גנרטיבים. הם טענו שעל-פי התיאורים של אורט עצמו, פיריה היא שפה ככל השפות, ולכן מכילה רקורסיה.

על-פי ספרו של וולף מדובר במזימה, שמאחוריה עומד חומסקי, שנועדה להשתיק כל ביקורת נגדו. דיוויד פוצקי, ראש החוג לפילוסופיה ובלשנות ב-MIT, היה אחד המבקרים הבולטים והקולניים ביותר של אורט. לדבריו, אורט בעצם מתווכח עם מאמר מסוים שחומסקי כתב עם מרק האוזר וויליאם פיטסי, שבו העלו הכותבים ספקולציות לגבי השאלה איזו תכונה קוגניטיבית מיוחדת לבני אדם, ובתוך הקוגניציה האנושית, איזו תכונה מיוחדת לשפה. באותו מאמר הם הצביעו על רקורסיה, אותו מבנה היררכי שבו רכיבי המשפט נמצאים בתוך רכיבים אחרים, שעשויים להכיל רכיבים אחרים וכן הלאה. "מכיוון שזיליון כתבות בעיתונים פורסמו וטענו שלאורט היתה תגלית חשובה, החלטנו לבדוק מה יש שם, מהן העובדות הידועות, הטיעונים, וכשעברנו עליהם היינו די המומים, בגלל שלא היו טיעונים, לא היו עובדות. זה היה די משוגע. אז פשוט קיבצנו את כל זה ביחד אל תוך מאמר ופירסמנו את זה, כמעין שירות לציבור".

אוורט מבין שהעובדה שלטענתו אין רקורסיה בפירה לא מפריכה את הבלשנות הגנרטיבית. "אני לא חושב שאף שפה אחת יכולה להפריך את הבלשנות הגנרטיבית", הוא אומר. אבל הוא מנה סדרה ארוכה של טיעונים נגד שיטתו של חומסקי, רבים מהם שמעתי גם מאחרים במחנה מתנגדי-חומסקי, וכמעט כולם מהווים מתקפות על הרעיון שבני אדם נולדים עם "איבר שפה".

טום וולף. הציג את חומסקי כנבל ולא כגיבור

צילום: Beбето Matthews / AP

"אנחנו, בצד של ה-Usage-based, מתמודדים עם מטרה נעה. הבלשנים הגנרטיבים משתמשים בדקדוק האוניברסלי כשנוח להם", אומר טומסלו, פסיכולוג המתמחה ברכישת שפה במכון מקס פלנק בלייפציג ואחד משני מחברי המאמר ב"סיינטיפיק

אמריקן". "אין כל קונסנזוס בקרב הקהילה הזאת לגבי מהות אותו דקדוק. זה כמו פלוגיסטון, מושג מהימים המוקדמים של הכימיה, שאף אחד לא יודע בדיוק מהו, אבל שאמור להסביר כל מיני דברים".

"כשאתה מראיין אנשים מהצד החומסקיאני, רק תבקש מהם לענות על דבר אחד", ממשיך טומסלו, "מה יש בדקדוק האוניברסלי? אתה תקבל תשובות שונות מכולם ורוב האנשים לא יגידו שום דבר ספציפי. הם יגידו דברים כלליים, כמו 'יש מגבלות ואתה צריך מבנה ויש את דלות הגירוי'. אז יש דלות גירוי וחייב להיות מבנה וחייבות להיות מגבלות, אבל מהם? יש השערה שאמורה לאחד את כל הפרדיגמה של הבלשנות והיא כמעט ריקה".

"לפי מאמרים עדכניים, מספר האוניברסלים הלשוניים קטן בהרבה ממה שנטען בעבר", מסבירה **ד"ר ענבל ארנון**, בלשנית בחוג לפסיכולוגיה של האוניברסיטה העברית. "התופעות האוניברסליות, אלה שקיימות בכל שפה, כמו קיומם של פעלים ושמות עצם, נובעות מכך ששפה היא מערכת תקשורת. לפי טענה זו, מבנה שפות העולם מושפע מגורמים רבים, ביניהם האופנים שבהם אנחנו חושבים ולומדים, מגע בין לשונות, והניסיון ליצור מערכת תקשורת יעילה. אם אנחנו מתחילים לבחון בעיון את האוניברסלים השונים שהציעו, אנו מגלים שרובם הגדול אינו מתקיים בכל השפות, ואלו שמתקיימים הם יותר נטיות סטטיסטיות מאשר אוניברסלים מוחלטים".

ארנון משווה בין הדקדוק הגנרטיבי לבין תיאוריית הנפש של זיגמונד פרויד. "מבחינת הסוציולוגיה של המדע, יש מקבילות מעניינות בין המהפכה החומסקיאנית והתפתחות הפסיכואנליזה", אומרת ארנון. "יש לנו אדם מבריק, כריזמטי מאוד — חומסקי — שעשה מהפכה תפיסתית באופן שבו חושבים על אובייקט המחקר. התרומה שלו היתה פורצת דרך ועל כך אין כל עוררין. זה הישג מדהים. אבל מה שקרה אחר־כך, זה שההיפותזות הפכו לעובדות בשביל חלק מהחוקרים שהמשיכו בדרכו, ולא נבחנו לעומק בצורה אמפירית. במובנים רבים, ההנחות הפכו לדוגמות".

"הטענה של חומסקי למולדות השפה בעצם מסתמכת על שני צירים: ראשית, העובדה שאין ראיות שליליות, כלומר שלא אומרים לילדים מה לא דקדוקי בשפה ולא מתקנים את הטעויות הדקדוקיות שלהם. שנית, דלות הגירוי, כלומר, העובדה שהקלט של הילדים לא מכיל את העושר הלשוני המספיק כדי להסיק את המבנה המורכב של השפה", מסבירה ארנון. "אבל שני הצירים האלו הם הנחות, שאותן צריך לבדוק בצורה אמפירית: האם באמת לא מתקנים ילדים? האם הקלט באמת אינו עשיר מספיק? ב-20 השנים האחרונות היו התפתחויות ענקיות ביכולת שלנו לחקור את הנושא הזה בצורה אמפירית. בין היתר בשל פיתוח מתודולוגיות חדשות ובשל גישה למאגרי מידע מתומללים של שיחות בין מבוגרים לילדים או בין ילדים לבין עצמם.

"מחקרים אלו הראו שהורים אמנם לא מתקנים ילדים בצורה מפורשת כשהם טועים, אבל מה שהורים כן עושים, והם עושים זאת הרבה, זה **לחזור על המשפט בצורתו הנכונה וכך מספקים לילד מידע על הטעות ועל הצורה הנכונה**", אומרת ארנון. "בנוסף, בשנים האחרונות התחילו לחקור את מנגנוני הלמידה של ילדים ותינוקות. היה מאוד קשה לעשות זאת לפני 30 ו-40 שנה. היום אנחנו יודעים שיש בקלט השפתי אינפורמציה סטטיסטית על המבנה הלשוני, למשל לגבי סדר המילים, או לגבי תלות בין אלמנטים לשוניים, ושיש לילדים מנגנוני למידה מאוד מתוחכמים שמאפשרים להם ללמוד מידע כזה. הם יכולים לקלוט דפוסים הסתברותיים בקלט שהם שומעים החל מלידתם ואפילו כבר ברחם. קוראים לזה למידה סטטיסטית. המחקר הזה עדיין לא מסביר איך אפשר ללמוד את הכל באופן סטטיסטי — הפן הזה עוד נמצא בחיתוליו — אבל הוא מהווה אלטרנטיבה להנחת המולדות ומציע דרך אמפירית לבחון גם את העושר בקלט וגם את יכולתם של ילדים ללמוד ממנו".

פרופ' דורית רביד הקדישה שנים לחקירה מסוג זה. בד בבד עם מחקרים ניסויים, היא הקליטה ילדים בגיל שבו הם לומדים לדבר, בין היתר את ילדיה שלה. "אני מרצה כאן בבית הספר לחינוך ובחוג להפרעות בתקשורת של אוניברסיטת תל אביב, אבל את כל לימודי עשיתי בחוג לבלשנות", אומרת רביד. "באמצע הדוקטורט הבנתי שלא רק שכל התשובות אינן נכונות, אלא שגם השאלות לא נכונות". רביד מסבירה שבחוג לבלשנות לומדים רק בלשנות גנרטיבית. "אתה מאוד מבודד. אתה לא לומד גישות אחרות. אתה לא שומע כלום על פסיכולוגיה. זה כמו ללמוד רפואה ללא ביולוגיה, כי כולם מסכימים שבלשנות זה סניף של פסיכולוגיה קוגניטיבית".

שיטות העבודה של רביד — איסוף נתונים באמצעות תצפיות, תעתוק וקידוד — והמודלים התיאורטיים שבהם היא משתמשת, מודלים של למידה הסתברותית, מקובלים בחוגים לפסיכולוגיה ולמדעים קוגניטיביים. היא מבקרת את עצם תקפות המדעית של השיטות והמודלים של הבלשנים הגנרטיבים, שאותם היא משווה לתיאולוגים מימי הביניים שדנים בשאלה כמה מלאכים יכולים לשבת על חודה של מחט: "השיטה שלהם היא לחשוב בעצמך, כדובר ילידי, אם משפט הוא דקדוקי או לא או לשאול מישהו בסביבתם, 'זה דקדוקי בשבילך?' היום אנחנו יודעים שלא כל אדם יכול לשפוט מה דקדוקי. זה משולל כל תשתית אמפירית".

לדברי רביד, אין ראיות להימצאותו של מנגנון לשוני ייעודי מולד במוח, והידע הלשוני מתהווה על בסיס יכולות מולדות כלליות, כמו למידה סטטיסטית וסוציו-קוגניטיבית בתהליך הנקרא emergence. זוהי תופעה טבעית שבה פריטים מתארגנים למערכת, תוך התגלות של תכונות שלא היו במערכת קודם לכן. לדוגמה, מתוך פעולות של ציפורים בודדות מתגלה ההתנהגות של להקת ציפורים. במקרה הלשוני, הפריטים יכולים להיות מילים שהילד שמע, והמערכת המתארגנת היא הדקדוק של שפה מסוימת, המשתנה בהתאם להתפלגויות הסטטיסטיות המשתנות בפלט הלשוני של ההורים.

חב הבלשנים הגנרטיביים שאיתם דיברתי אינם מתלהבים מהגישה הזאת כלל. פרופי ג'וליה הורבט מהחוג לבלשנות באוניברסיטת תל אביב, מסבירה: "למתנגדים חשוב מאוד להראות שאין מנגנון לשוני מולד, אז הם מראים שאפשר ללמוד כל מיני דברים באמצעים סטטיסטיים, אבל הם מתמקדים רק בדברים שאפשר להסביר באמצעים אלה. כשזה נוגע למבנים תחביריים שלא ניתן להסביר באמצעות השיטות האלה, הם פשוט מתעלמים מהם, לא עוסקים בהם".

פרופ' מלכה רפפורט-חובב. "הכל חייב להיות מעוגן בתפיסות החושים"

"אתן לך דוגמה מתחום שנקרא V-to-C, או 'פועל שני'", אומרת פרופ' נעמה פרידמן במשרדה בבית הספר לחינוך של אוניברסיטת תל אביב, הממוקם לא רחוק ממשרדה של רביד. "תקשיב להקלטה הזאת מתוך ניסוי שערכנו. זו סטודנטית שלי, אומרת משפט לבת שלה, בת שנתיים וחודשיים, והבת חוזרת עליו". "אתמול הילדות שחו בברכה", אומרת האם. "אתמול הילדות שחו בברכה", חוזרת הילדה. "תגידי, 'בבוקר קמה ילדה מוקדם'", מבקשת האם. "לא, אני לא יודעת", עונה הבת. "מחר דני יראה קלטת", אומרת האם. "מחר דני יראה קלטת", חוזרת הילדה בשמחה. "מחר ישחק הילד כדורגל", אומרת האם. "לא יודעת", עונה הבת. "תגידי 'היום קנתה שמלה', מבקשת האם, אך הבת אומרת במקום זאת "היום סבתא קנתה שמלה".

פרידמן מסבירה שילדים בני פחות מחמש או שש יכולים להגייד משפטים, כגון: "אתמול הילדה אכלה חומוס", אבל הם מאוד מתקשים לבטא משפטים כמו "אתמול אכלה הילדה חומוס", לא משנה כמה חוזרים ומבקשים זאת מהם. כלומר, הם יכולים להגייד

משפטים שבהם הנושא מופיע לפני הפועל, אבל לא משפטים שבהם הפועל מופיע לפני הנושא. עם זאת, הם יכולים לומר את המשפט "אתמול נפלה הילדה בחצר" וגם את המשפט "אתמול נפלה ילדה בחצר". "למה הם יכולים לומר את הפועל לפני הנושא במקרה השני ולא במקרה הראשון?" שואלת פרידמן, ומשיבה שאין דרך להסביר את התופעה הזאת באמצעות למידה סטטיסטית, מכיוון שילדים שומעים גם משפטים מהסוג שהם מסוגלים להפיק וגם כאלה שלא. היא אף ספרה את המשפטים במדגם רחב של ספרות ילדים בעברית ומצאה שבערך חצי מהמשפטים שאנחנו קוראים לפעוטות הם כאלה שהם לא מסוגלים להפיק ואולי גם לא להבין. למשל, המשפט "מה עושות האיילות".

ההסבר היחיד להבדל בין שני המקרים הוא דקדוק מולד, מסבירה פרידמן. על-פי הניתוח הגנרטיבי של המשפטים "אתמול הילדה אכלה חומוס" ו"אתמול אכלה הילדה חומוס", המשפט הראשון הוא משפט הבסיס ואילו השני הוא גרסה שלו עם תנועת פועל, כלומר, יש תנועה של הרכיב הפועלי מנקודה אחת על העץ התחבירי לנקודה אחרת, גבוהה יותר על העץ, ולכן ילדים צעירים בשלב מוקדם של רכישת השפה, שלהם אין גישה למנגנון הלשוני שמיוצג בראש העץ, מסוגלים להגיד את המשפט הראשון, אבל אינם מסוגלים להגיד את השני. "באופן חד-משמעי, אנחנו מסוגלים לנתח את המשפט ולהבין מתי הם יכולים להגיד את המשפט ומתי יש תנועת פועל והם לא מסוגלים", אומרת פרידמן. "לעומת זאת, במשפט כמו 'נשברה המנורה'. אתה רואה שלמרות שהפועל מופיע לפני שם העצם הרבה פעמים הם כן מצליחים. 'התקלקל לאורי המחשב', 'נפל לאורי החזיר', 'נשברה המנורה', על אלו הם כן מסוגלים לחזור באותו גיל בדיוק.

"יש משהו משותף לתחביר של הפעלים שילדים יכולים להפיק לפני הנושא, שהוא שונה מהפעלים שהם אינם יכולים לבטא לפני הנושא. אין דרך אחרת להגיד את זה. המשותף לפעלים כמו נפל, נשבר, התקמט הוא שהמושא שלהם מופיע אחריהם. כלומר, 'נשברה המנורה' הוא המבנה הבסיסי, ואם אתה רוצה להגיד: 'המנורה נשברה', אתה צריך להזיז את השם. לעומת זאת, ב'אכלה הילדה' המבנה הבסיסי הוא 'הילדה אכלה', כי היא מבצעת את הפעולה, ואז כדי להגיד 'אכלה הילדה' אתה צריך להזיז את הפועל אל לפני השם. הם יכולים להזיז את השם, אבל הם לא יכולים להזיז את הפועל", מסבירה פרידמן. "אני לא רואה דרך להסביר את זה בלי להשתמש בהסברים של מבנה. אנלוגיות שאינן מתייחסות למאפיינים התחביריים השונים של הפעלים לא יכולות להסביר את ההבדלים בין המשפטים שהילדים מצליחים להפיק ואלה שהם אינם מצליחים להפיק".

פרידמן חקרה את התופעה הזאת גם בערבית פלסטינית, שבה הדרך המקובלת לומר "הילד ישן" היא כמו בעברית "הילד ישן", "אלוולד נאם", אבל ניתן גם לומר "ישן הילד", "נאם אלוולד". "כשאתה אומר לילדים מתחת לגיל שנתיים וארבעה חודשים 'אלוולד נאם', ומבקש מהם לחזור אחריו, הם אומרים 'נאם אלוולד'. אתה אומר להם שוב 'אלוולד נאם' והם עונים 'נאם אלוולד'. אתה יכול לחזור על התענוג הזה שעות — אבל זה לא יעזור כי הם לא יכולים לעשות את זה. מה קורה פה? מה סדר המילים הנפוץ בערבית פלסטינית? נושא ואחריו פועל. התומכים בגישות Use-based ינבאו אפוא, שילדים יעדיפו להפיק משפטים בסדר נושא-פועל, אבל בגיל צעיר הם לא מצליחים להפיק משפטים בסדר נושא-פועל, ומפיקים רק פועל ואחריו נושא". בסופו של דבר, אומרת פרידמן, רק ניתוחים גנרטיביים יכולים להסביר את זה.

אבל האם זה מוכיח שיש איבר לשוני נפרד? האם לא ייתכן שמדובר בכלל בקושי קוגניטיבי? פרידמן טוענת שלא. "אנחנו עובדים עם כמה מאות אנשים ובני נוער שסובלים מבעיות תחביר, אבל האינטליגנציה שלהם תקינה: כאלה שיש להם ליקוי תחבירי מלידה, בעיות תחביריות בגלל חסך בוויטמין B1 (ילדי רמדיה; א"ג) או שבגלל לקות שמיעה מולדת הם לא נחשפו לקלט שפתי מספק בתקופה הקריטית של השנה הראשונה לחייהם וכתוצאה מכך התחביר שלהם לקוי. בהרבה מאוד מקרים אין להם בעיות קוגניטיביות אחרות. כאשר בוחנים את היכולות האחרות שלהם, פעמים רבות הקריאה שלהם תקינה, שליפת המילים שלהם תקינה, עיבוד המספרים שלהם נורמלי, הזיכרון שלהם תקין ואין להם בעיות בהיסק. אפילו לא כל התחביר שלהם לקוי, אלא רק יכולות תחביריות מסוימות. בעיות התחביר יכולות להיות סלקטיביות מאוד. אלו הוכחות שעובדות לטובת המודולריות".

בתשובה לספקות ביחס לקיומו של 'איבר תחביר' אומרת פרידמן, שיש הוכחות לכך שקיים איבר כזה, שנמצא באונה הקדמית בהמיספרה השמאלית במוח. "בחלק האחורי התחתון של האונה הקדמית נמצא אזור שנקרא IFG — Inferior Frontal Gyrus. האזור הזה פעיל בעיבוד תנועה תחבירית ומשפטים משועבדים. כאשר אנחנו מכניסים אדם ל-FMRI ומשווים את פעילות המוח שלו כשהוא שומע משפט בלי תנועה ומשפט עם תנועה — למשל, 'את החומוס הזה הילדה אכלה' ו'הילדה אכלה את החומוס הזה' — ניתן לראות אילו אזורים מוח משתתפים בעיבוד התנועה התחבירית". לדברי פרידמן, "המיפוי הזה מאפשר לרופאים לחזות שכאשר יש סתימה ב-MCA, העורק הצרברלי המרכזי, המספק דם לאותו אזור במוח, תהיה לחולה בעיה בתחביר".

צילום: Essential Media & Entertainment / New York Times

שבט פירהה באמוזנס בברזיל. העובדה ששפתם אינה כוללת רקורסיה מעידה, לפי אוורט, על כך שחומסקי טעה

המולד והנרכש

בסופו של דבר, עיקר הפולמוס בין הצדדים מסתכם בשאלה אם השפה מולדת או לא. גם הבלשנים הגנרטיבים וגם בלשני Usage-based מאמינים שחלקים גדולים מהשפה נרכשים מהסביבה, ואוצר המילים הוא דוגמה מובהקת לכך. "זה ברור", אומר פזצקי. "אחרת כולנו היינו מדברים אותה שפה". השאלה נוגעת לחלקים בסיסיים ומסוימים של התחביר, שנראים כאילו הם משותפים לכל בני האדם. הבלשנים הגנרטיבים טוענים שאלו חלק מ"איבר לשוני" מולד ואילו התומכים בלמידה סטטיסטית טוענים שמדובר בתכונות שמתהוות בשפות מתוך אילוצים של מבנה המוח והיות השפה מערכת תקשורת. רבים מהבלשנים הגנרטיבים אומרים שאין זה משנה להם אם זה כך או כך, ומה שחשוב זה שהשיטה מסבירה תופעות בלשון. מבחינתם של מתנגדי הבלשנות הגנרטיבית, ההנחה שמדובר במנגנון מולד היא דוגמה חסרת בסיס, המובילה למדע בלתי-מבוסס. "קודם כל צריך לנסות למצוא הסברים מדעיים לתופעות ורק אחר כך, אם אנחנו לא מוצאים, אפשר לקבוע שמדובר במשהו מולד. כך מקובל במדעים הקוגניטיביים", אומרת ארנון, "אבל לקבוע מראש שזה מולד" — זו עצלנות וזה לא מדעי".

מכיוון שלא ניתן לפרוט את האופן שבו עובדת השפה לרמת הניוון הבודד, בשל המורכבות העצומה של המוח, לפחות לעת עתה לא ניתן לענות על השאלות לגבי המולדות והמודולריות באופן חד-משמעי, אלא רק להציג עדויות וטיעונים לכאן או לכאן. באופן אישי, אני מוצא את טיעוניהם של הבלשנים הגנרטיבים משכנעים יותר משל בלשני Usage-based. הרי ההתקשות שאף חלק במנגנון הלשוני אינו מולד דוגמטית לא פחות מההתקשות שחלק ממנו מולד.

פרופ' אסא כשר, פרופסור אמריטוס לפילוסופיה באוניברסיטת תל אביב וחתן פרס ישראל לפילוסופיה כללית לשנת 2000, מסביר שהוויכוח בין תומכי חומסקי למתנגדיו הוא בעצם רק גלגול נוסף של הפולמוס עתיק היומין בין הזרם האמפיריציסטי לזרם הרציונליסטי. "אם אנחנו רוצים להבין את הזרמים האלה, אנחנו צריכים להסתכל על הקצוות, על הקריקטורות שלהם. לפי הגישה האמפיריציסטית, האדם מגיע לעולם כלוח חלק, כלומר כלום, שק ריק, והניסיון — מה שהוא רואה, מה שהוא שומע — נזרק לתוך השק הזה, וכך הוא הופך לבן אדם מבוגר כמונו". לפי הזרם הרציונליסטי, לפחות חלק מהידע האנושי הוא מולד, ולא נרכש מהניסיון.

לשאלה אם יש דקדוק אוניברסלי מולד או לא יש השלכות מעניינות על שאלת מקור השפה ומהותה. אם אכן קיים "איבר לשוני", נשאלת השאלה כיצד איבר כזה יכול היה להתפתח באופן אבולוציוני. הדבר דומה לשאלת ההתפתחות האבולוציונית של העין, שכן לכאורה אין כל שימוש בחצי עין, כפי שאין כל שימוש לחצי מערכת תקשורת — או שיש עין והיצור יכול לראות, או שאין כלום; או שיש מערכת תקשורתית והאדם יכול לדבר, או שאין כלום. השאלה אפוא היא איך מערכות כאלה יכולות להתפתח באופן הדרגתי, שכן כך האבולוציה עובדת. כשזה נוגע לעין, הבעיה נפתרה בזכות האפשרות להראות את היתרונות בשלבי הביניים השונים בדוגמאות מן החי. אולם כשמדובר במנגנון של שפה, קשה לראות מה היתרון ההישרדותי של מנגנון לשוני חלקי. גם אם נניח שבעיה זו תיפתר, ניוותר עם תהייה נוספת: למנגנון לשוני יש תועלת רק כשהוא קיים בקבוצה של אנשים, אבל אם זה המצב קשה להסביר את התפשטות התכונה מרמת הפרט הבודד לקבוצה שלמה, שהרי יכולת דיבור של אדם אחד, ללא דוברים אחרים, אינה מציעה כל יתרון אבולוציוני.

פרופ' מייקל טומסלו: "כשאתה מראיין אנשים מהצד החומסקיאני, רק תבקש מהם לענות על דבר אחד, 'מה יש בדקדוק האוניברסלי?' אתה תקבל תשובות שונות מכולם ורוב האנשים לא יגידו שום דבר ספציפי"

A Language without Numbers?

מי שאינם שמאמינים בקיומו של "איבר שפה" אינם סובלים מהבעיות האלה. מבחינתם, היכולות הקוגניטיביות הכלליות התפתחו בהדרגה עד שהגיעו לרמה שאיפשרה התפתחות של שפה, וכשזה קרה בני האדם התחילו לדבר. כך למשל טוען ד"ר דניאל דור, בלשן מהחוג לתקשורת באוניברסיטת תל אביב, שפירסם לאחרונה ספר הכולל תיאור מפורט של התפתחות השפה. לשיטתו, שפה היא טכנולוגיה מעשה ידי אדם, כלי שפותח לצורך "הדרכת הדמיון". כלומר, לפי דור, שפה אינה ביולוגית. "שפה היא המצאה אנושית, ההמצאה הראשונה והחשובה ביותר".

הפתרון של חומסקי לבעיית ההתפתחות האבולוציונית של השפה מפתיע. "על-פי חומסקי, שפה נוצרה בהתחלה כדי להחצין את המחשבה, או לסוג של הבנה עצמית, ואז נעשה בה שימוש מאוחר יותר לצורך תקשורת", מסביר לנדו. "מרגע שנוצרה המוטציה המהותית, השפה היתה יכולה לשמש למחשבה, לארגון פעולה, לתכנון ולהמשגה. לכל אלה היה יתרון הישרדותי משמעותי וזה יכול להסביר את התפשטות המוטציה באוכלוסייה".

אחרים, כמו פזצקי, חושבים שהשאלה הזאת לא פתירה, לפחות לא כרגע. "אני חושב שאנחנו יודעים מעט מאוד על האבולוציה של היכולת הלשונית", אומר פזצקי. "אני אף חש אי-נחת ומפקפק בטענתם של אנשים שאת עבודתם אני מכבד, כמו חומסקי, שאומרים שאנחנו יכולים להגיד על זה משהו כעת, אבל הם יודעים יותר ממני".

הבלשנות הגנרטיבית היא הגישה השלטת בעולם הבלשנות היום, ודאי וודאי בישראל. אמנם גם לשיטת הלמידה הסטטיסטית יש חסידים, אבל אלו מעטים יותר והם נמצאים יותר בבתי הספר לפסיכולוגיה, חינוך, תקשורת ומדעי המחשב מאשר בחוגים לבלשנות. בצד המתנגדים מדברים על גידול הדרגתי במספר החוקרים במחנה שלהם ובמספר המאמרים המתפרסמים בכתבי העת המדעיים. "אני לא חושב שהחומסקיאנים הם הרוב", אומר אוורט. "החומסקיאנים פשוט מרוכזים במקומות מסוימים". בין היתר הוא טוען שחוגי הבלשנות בישראל הם גרעין חומסקיאני מובהק.

לדברי טומסלו, באירופה ובמערב ארצות הברית יש פריחה של אנטי-חומסקיאנים. פזצקי לא מסכים. "שמעתי את כל סיפור החוף המערבי והחוף המזרחי", הוא אומר, "אני לא חושב שיש בזה משהו. ולגבי אירופה, זה מיתוס גדול. כשאני מדבר עם בלשנים שעוסקים ברכישת שפה, הם עשויים לחלוק עלי בכל מיני דברים, אבל אני לא חושב שבאופן כללי הם תומכים בסוג הדברים שקוראים בכתבות בעיתונים מאת טומסלו ועמיתיו".

שאלתי את טומסלו אם הוא באמת מאמין שעומד להתרחש "מעבר פרדיגמה" בעולם הבלשנות. "תראה, אני אמריקאי. אנחנו האמריקאים מאוד אופטימיים. אז אני אופטימי", הוא ענה.

אבל אופטימיות אינה מספיקה. כדי ש"מעבר פרדיגמה" יתרחש, בלשני Usage-based יצטרכו לשכנע את עמיתיהם הגנרטיבים שהשיטה שלהם טובה יותר. "השיטות הסטטיסטיות לא הגיעו למשהו שמתקרב לתיאור מעמיק של תופעות", אומרת חובב.

"תראה, אנחנו לא מתפעלים", מוסיפה דורון. "אבל נתפעל אם יהיו להם תוצאות מעניינות בסופו של דבר. עם זאת, האנשים שבתוך הפרדיגמה הם תמיד האחרונים שמכירים בזה שיש 'מעבר פרדיגמה'. אני לא חושבת שאני מעל לכל זה. אבל באופן אישי לא ראיתי הישגים של הפרדיגמות האחרות. אני רואה עבודה אמפירית של שרטוט דפוסי התנהגות סטטיסטיים שאין בהם כדי לגרום לנו להבין את השפה".

בסופו של דבר, נראה שהדרך קדימה עבור שני המחנות היא לזהות מהו אותו חלק מולד ומודולרי ומה אנחנו רוכשים במנגנונים הסתברותיים כחלק מהקוגניציה הכללית שלנו, או כפי שאומרת חובב, "אנחנו נצטרך להיפגש איפשהו באמצע. נצטרך לראות איזה מרכיב של השפה עובד ככה ואיזה מרכיב של השפה עובד ככה. בסופו של דבר, אני די מאמינה שזה מה שיקרה".

מכשיר החיסכון החדש כבר כאן
כל מה שצריך לדעת על קופת הגמל החדשה
לפרטים נוספים <
פסגות קופות גמל ופנסיה בע"מ

הכתבות הנקראות באתר

כספי ציבור שגייס אריאל הוזרמו לחברה פרטית בגדה, אך השר לא נחקר
חיים לוינסון | 15

מילצ'ין: הזוג נתניהו דרש את השמפניה והסיגרים; ההזמנות התבצעו בשמות קוד
גדי וייץ | 51

